

Odinslund 15, Danderyd

Konsekvensbeskrivning 2024-07-05

ODINSLUND 15, KONSEKVENSBESKRIVNING

Beställare

Danderyd kommun
Frida Helander

Konsult

WSP Samhällsbyggnad

WSP Sverige AB
121 88 Stockholm-Globen
Besök: Arenavägen 7
Tel: +46 10 722 50 00

Org nr: 556057-4880
www.wsp.com

Datum

Stockholm , 2024-07-05

Uppdragsnamn

Odinslund 15, konsekvensbeskrivning

Uppdragsnummer

10371060

Uppdragsledare

Helena Wärnhjelm,
Bebyggelseantikvarie, Certifierad sakkunnig K
helena.warnhjelm@wsp.com

Handläggare

Anna Röst
Kulturmiljöspecialist
anna.rost@wsp.com

Granskare

Emil Bergstén Lilja
Bebyggelseantikvarie, Certifierad sakkunnig K
emil.bergsten@wsp.com

INNEHÅLL

Inledning	4
Metod	5
Kulturhistoriska värden	6
Föreslagen åtgärd	8
Påverkan på kulturmiljön	10
Konsekvenser för kulturmiljön	12

INLEDNING

Uppdrag & syfte

WSP har fått i uppdrag av Dandeyds kommun att utreda konsekvenserna av detaljplan för fastigheten Odinslund 15 i Djursholms centrum. Planområdet ligger inom riksintresset för kulturmiljövården *Djursholm [AB 38]* och är utpekad som särskilt kulturhistoriskt värdefull i kommunens kulturmiljöprogram vilket innebär att särskild hänsyn behöver tas till de kulturhistoriska värdena. I konsekvensbeskrivningen utreds vilken påverkan det föreslagna bebyggelseförslaget har på utpekade kulturhistoriska värden inom planområdet, dess närmiljö och för riksintresset i stort. Bedömningen är baserad på *Bebyggelseförslag Odinslund 15, DinellJohansson* daterad 2024-05-07.

Konsekvensbeskrivningen tar utgångspunkt i den kulturmiljöutredning som WSP tidigare tagit fram för samma fastigheter, daterad 2024-07-05. I utredningen klarläggs platsens kulturhistoriska värden och känslighet för förändring. Här finns även rekommendationer med råd för hur fastigheterna kan utvecklas och förvaltas för att säkerställa att de kulturhistoriska värdena inte tar skada i samband med planarbetet.

Utredningsområde

Fastigheten Odinslund 15 är belägen i västra delen av Djursholms centrum (i dagligt tal "Djursholms torg"). Kvarteret utgör sydvästra hörnet av korsningen Vendevägen – Auravägen och markerar ena änden av centrumbildningen, vilken sträcker sig längs Vendevägen till Henrik Palmes allé. Bebyggelsen utgörs av två sammanlänkade byggnader uppförda 1961 - en Coop-butik och ett flerfamiljshus.

METOD

Konsekvensbedömning riksintressen

Riksintressen för kulturmiljövården är sammanhängande kulturmiljöer av stor betydelse ur ett nationellt perspektiv. Det är områden som pekats ut av Länsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet gemensamt. För riksintresseområden för kulturmiljövården gäller att de ska skyddas mot åtgärder som kan innebära påtaglig skada på kulturmiljön. Till varje område (riksintresseanspråk) som pekats ut som riksintresse för kulturmiljövård finns en riksintressebeskrivning, som redogör för anspråket. Det är den delen av anspråken som regleras enligt lag (Miljöbalken 3 kap 6 §).

Om länsstyrelsen bedömer att en åtgärd kan medföra påtaglig skada på riksintresset bör länsstyrelsen så tidigt som möjligt ange hur åtgärden riskerar att inte tillgodose riksintresset. Därigenom skapas förutsättningar för att åtgärden ska kunna justeras under planeringsprocessen och att påtaglig skada undvikas. Vid bedömning av förändring inom eller i anslutning till riksintresse för kulturmiljövården är det möjligheten att förstå och uppleva det riksintressanta kulturhistoriska sammanhang som ligger till grund för utpekandet centralt. Detta handlar om möjligheten att läsa och uppleva miljön.

Riksintressena består av flera olika uttryck i form av objekt, karaktärsdrag, strukturer, funktioner och samband som gör den riksintressanta berättelsen läsbar. Om dessa uttryck förändras påverkas även möjligheten att uppleva och förstå riksintresset. Vid bedömning av en åtgärds konsekvenser och skada på kulturmiljön är det påverkan på de riksintressanta uttrycken som är avgörande.

I konsekvensbedömningen utgår WSP från Riksantikvarieämbetets *Handbok för kulturmiljövårdens riksintressen* (2014). Ett av handbokens centrala avsnitt belyser kulturmiljöns läsbarhet, det vill säga hur väl miljön fortsättningsvis kommer att karaktäriseras av eller återspegla det riksintressanta sammanhang som ligger till grund för utpekandet. I denna bedömning är utgångspunkter påverkan på miljön som helhet samt påverkan på enskilda objekt som har betydelse för den riksintressanta kulturmiljöns läsbarhet. Relevanta frågor för bedömningen har varit:

1. Vad försvinner och vad tillkommer?
2. Är påverkan visuell eller funktionell?
3. Är påverkan direkt eller indirekt?
4. Är påverkan tillfällig eller bestående?
5. Hur påverkas miljöns värden?

Bedömningen vilar även på en känslighetsanalys i vilken WSP utgått från risken att de kulturhistoriska värdena kan förstöras eller minska vid föreslagna förändringar eller tillägg, samt utifrån kulturmiljöns möjlighet att ta emot nya inslag utan att dess kulturhistoriska karaktär eller värde förändras. Grunden i analysen är de värdebärande uttrycken, strukturerna och sambanden som är särskilt nödvändiga för företeelsens helhet och relevans. Känslighetsanalysen för Odinslund 15 går att läsa i WSP:s kulturmiljöutredning daterad 2024-06-03.

	Förändring						
Områdets värden kommer att:	Förädlas	Förökas	Förstärkas	Förbli oförändrade	Försvagas	Förvanskas	försvinna
Innebörd	Förbättring			Ingen påverkan	Skada	Risk för påtaglig skada	
Förhållningssätt	Inspirera Berika			Hänsyn Bruka varsamt	Hindra – Lindra Minimera skadan	Ej tillåtet Undvika skadan	

Bedömning enligt Riksantikvarieämbetets handbok avseende förändringens påverkan på riksintresse för kulturmiljövården.

KULTURHISTORISKA VÄRDEN

Värdebärande egenskaper

Odinslund 15 bär två bärande berättelser. Den ena berättelsen är 1960-talets omvandling av Djursholms torg med bebyggelse av hög kvalitet vad gäller arkitektonisk gestaltning och materialval. Den andra berättelsen är den ovanligt långa kontinuiteten av kooperativ handel inom fastigheten. Utifrån dessa två teman har följande värdebärande egenskaper identifierats:

Lång kontinuitet

Den långa kontinuiteten av kooperativ butiksrörelse på platsen medför såväl identitet som avläsbar historia om Djursholm.

Arkitektonisk utformning

Coop-byggnadens arkitektoniska utformning med fokus på de stora glaspartierna och det särpräglade taket med spetsig siluett är av hög arkitektonisk kvalitet. Den höga ambitionsnivån kan även ses i form av kvalitativa materialval som kopparplåt och stora glaspartier. Den särpräglade arkitektoniska utformningen gör Coop-byggnaden till en märkesbyggnad längs Vendevägen.

Placering

Byggnaden markerar med sin placering och utformning början på Djursholms centrum. Oktagonens något förskjutna placering gör den till fokuspunkt i vyerna från Auravägen och Vendevägen när man närmar sig Djursholms torg.

Volym och skala

Centrumbebyggelsen är förhållandevis låg. Längs Vendevägen sker dock en volymmässig gradering där Coopbyggnaden på en våning utgör startpunkten, fler-

familjshuset på tre våningar innebär nästa gradering för att kulminera i grannfastighetens fyra våningar. Skalförskjutningen mellan volymerna inom fatsigheten Odinslund 15 och angränsande fastighet utgör en viktig gestaltningsmässig princip för torgets bebyggelse. Denna skalförskjutning i volymer möjliggör också att den kuperade topografin runt torget fortsatt är synlig då bakomliggande villor fortsatt är synliga.

Gröna värden

Den gröna förgårdsmarken och träden inom fastigheten utgör en del av det gröna stråket längs Vendevägen och är värdebärande för trädgårdsstadens ideal.

Känslighet och potential

Fastigheten är som helhet känslig för förändringar som innebär att konsumbyggnadens gestaltning med oktagon med spira förändras. De befintliga volymerna är känsliga för förändringar i skala som påverkar samspillet mellan flerfamiljshusets volym och oktagonens takspira.

Fastigheten är också känslig för förändringar som innebär att trädallén och den befintliga grönskan påverkas.

Fastighetens unikt långa kontinuitet som matbutik för Kooperationen gör att den har stor potential att fortsatt bedriva samma verksamhet.

Flerfamiljsbyggnadens volym är känslig för förändringar i skala, dess betydelse som bostad för fastigheten och centrum är dock inte av lika hög dignitet och har potential till förändring.

Tillämplig lagstiftning

Plan- och bygglagen

Fastigheten är utpekad som särskilt kulturhistoriskt värdefull. Det innebär att Plan- och bygglagens krav om särskild hänsyn till kulturhistorisk värdefull bebyggelse är tillämplig (PBL 8 kap. 13§)

Miljöbalken

Planområdet ligger inom riksintresse för kulturmiljövården Djursholm [AB 38]. Det innebär att miljön är särskilt värdefull ur nationell synpunkt och därför ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka eller skada områdets karaktär. (MB 3 kap. och 4 kap.)

 Kulturhistoriskt känslig bebyggelse och tomtmark

 Potential för förändring, fasad.

 Kulturhistoriskt känsliga siktlinjer

 Känsligt samband

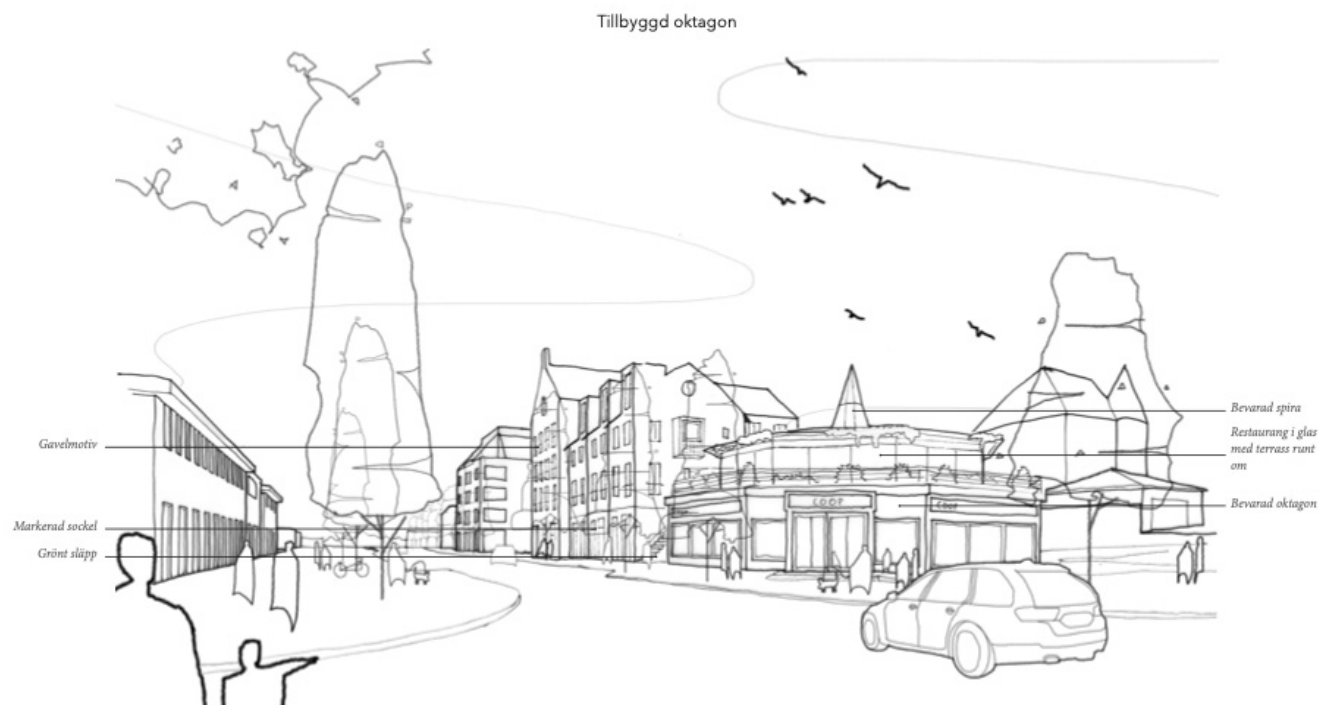

FÖRESLAGEN ÅTGÄRD

Syftet med det planarbete för vilket planbesked föreligger är ”nybyggnation av bostäder med handel i bottenplan”.

Nedan följer en sammanfattning av åtgärder i bebyggelseförslag av DinellJohansson (2024-05-07).

- Rivning av befintligt flerfamiljshus, länkbyggnad samt Coop-butikens tillbyggnad från 2002.
- Uppförande av två sammanlänkade huskroppar: en trevåningsbyggnad och en fyrvåningsbyggnad med bostäder och handel i bottenplan.
- Oktagonen (Coop-butiken) tillbyggs med ett våningsplan med terrass för restaurangverksamhet.

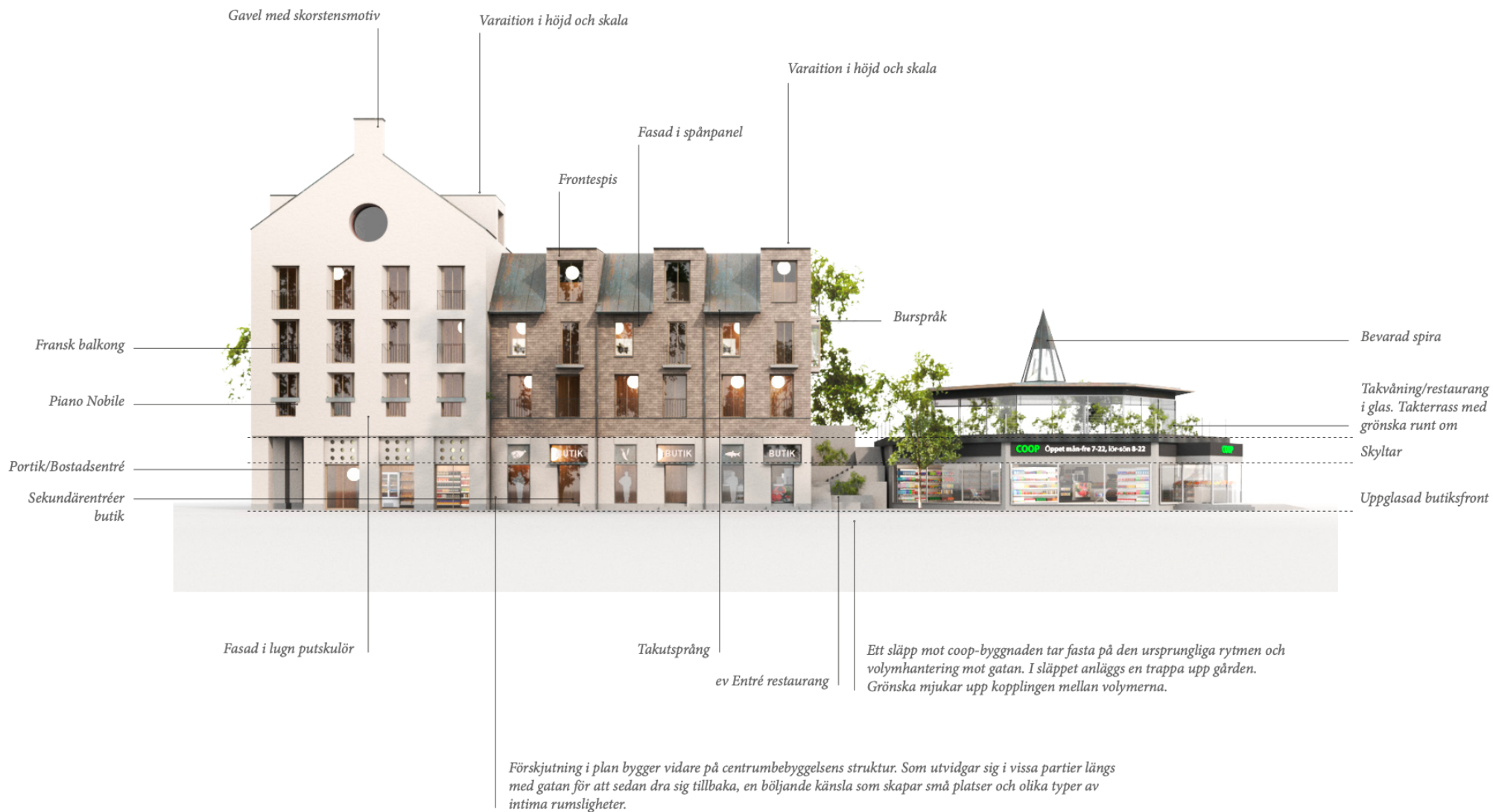

Illustration av DinellJohansson (2024-05-07)

PÅVERKAN OCH EFFEKT FÖR KULTURMILJÖN

Analysen bygger på Riksantikvarieämbetets metod för konsekvensbedömningar (vilken beskrivs på s. 11). Nedan besvaras de frågor som ställs i analysmetoden.

Rivning av befintlig bebyggelse

Förslaget innebär att flerfamiljshuset samt länkbyggnaden mellan flerfamiljshuset och oktagonens rivs. Två sammanbyggda huskroppar i tre respektive fyra våningar tillkommer. I och med denna förändring försvinner ett välbevarat flerfamiljshus som utgör en värdebärande del av 1960-talets årsring vid Djursholms torg, vilket försvårar möjligheten att läsa av 1960-talets omgestaltning av centrum. Rivningen av länkbyggnaden innebär att Coop-byggnadens utformning med oktagon och länkbyggnad som en helhet påverkas kraftigt. Oktagonens med sin spira förlorar i hög grad sin avläsbarhet som solitär, då nytillkommande högre bebyggelse kommer nära inpå.

Coop-byggnaden byggs på och får förändrad gestaltning

Ett våningsplan adderas på oktagonens. Förslaget innebär att Coop-byggnadens utformning förändras i och med adderandet av en våning. Den oktagonala Coop-byggnadens särpräglade och tidstypiska gestaltning från 1961 förändras kraftigt. Då Coop-byggnadens konstruktion inte är gjord för att bära en våning till kan en eventuell ny våning antas innebära att stora delar av konstruktionen behöver bytas ut, vilket resulterar i att väldigt lite av den ursprungliga byggnaden återstår, och nästan kan jämföras med en rivning.

Coop-butiken med sin säregna arkitektoniska gestaltning, bedöms ha ett stort lokalt identitetsvärde. Genom föreliggande förslag förändras Coop-byggnaden

på ett genomgripande sätt. De tillägg i miljön som gjorts fram till idag har på ett adekvat sätt förhållit sig till områdets ursprungliga karaktär, medan det föreliggande förslaget skulle innebära ett avsevärt avsteg från detta ambitiösa förhållningssätt.

Delvis ny placering av bebyggelse

De två tillkommande huskropparna placeras i linje med fastighetsgräns mot gatan respektive mot parkeringsyta i öst. De nya huskropparnas placering med tre respektive fyra våningar medför att förgårdsmarken försvinner och gör att en ny stadsmässig karaktär tillkommer inom centrumbildningen. Detta medför att Djursholms centrums karaktär av trädgårdsstad med grönytor, låg skala, samt variation i höjd och plan minskar.

Ny skala

De två nya byggnadsvolymererna håller en högre skala än befintlig bebyggelse. De bedöms medverka till en generell skalförskjutning som förändrar både den enskilda fastighetens och centrumbildningens karaktär. Vyerna mot och förbi fastigheten, längs affärsstråket och mot de äldre högre liggande villorna, förändras då högre byggnader tillåts dominera. Bebyggelseförslaget innebär en direkt påverkan på centrumbildningens karaktär. Byggnadernas föreslagna höjd och placering förändrar stadsrummets karaktär och bidrar till en generell skalförskjutning vilket är negativt för platsens kulturhistoriska värden.

Inom fastigheten innebär de nya byggnadsvolymerernas höjd och placering i nära anslutning till Coop-byggnaden att butiken med sin spira och oktagon inte får den

särställning som byggnaden tidigare haft längs Vendevägen vilket ger en negativ effekt på byggnadens identitetsvärde.

Utformning av ny bebyggelse

I det föreliggande bebyggelseförslaget gestaltas nytillkommande byggnader med form- och materialmässiga associationer till Djursholms kringliggande villaområden. Material och utformning som är främmande vid Djursholms torg där framförallt 1960-talets centrumarkitektur dominerar.

Fortsatt kooperativ kontinuitet

Funktionsmässigt kvarstår handel och bostäder på fastigheten. Att en kooperativ butik fortsatt kan drivas inom fastigheten med tanke på dess ovanligt långa kontinuitet av kooperativ handel är positivt.

RIKSANTIKVARIEÄMBETETS METOD FÖR KONSEKVENSBEDÖMNINGAR

Vad försvinner och vad tillkommer?

- Försvinner enskilda objekt, strukturer eller visuella och funktionella samband som har betydelse för läsbarheten av den kulturhistoriskt värdefulla miljön?
- Tillkommer nytillskott som påverkar kulturmiljöns skalor, former eller karaktärsdrag på ett sådant vis som negativt inverkar på läsbarheten – d.v.s. möjligheterna att förstå och uppleva av den kulturhistoriska utvecklingen i landskapet?

Är påverkan visuell eller funktionell?

- Påverkas siktlinjer, skala, sammanhang, rumsligheter, orientering eller andra aspekter av den visuella upplevelsen av miljön på ett sådant vis som inverkar negativt på möjligheterna att förstå och uppleva den kulturhistoriskt värdefulla miljön?
- Påverkas rörelsestråk, kommunikationsleder eller andra funktioner och förutsättningar med betydelse för möjligheten att bruka, förvalta och röra sig inom miljön?
- Kan åtgärden innebära att tillgängligheten till miljön minskar, att området fragmenteras, barriärer skapas eller att möjligheterna att besöka miljön på annat sätt försvåras?

Är påverkan direkt eller indirekt?

- Är det troligt att åtgärden kan komma att följas av andra åtgärder eller särskilda anläggningar vilka i sig kan medföra negativa konsekvenser?
- Finns det risk för att åtgärden på sikt minskar möjligheterna att bruka och förvalta miljön, eller leder till en sådan ändrad användning av miljön att läsbarheten av det kulturhistoriska sammanhanget påverkas negativt?

Är påverkan tillfällig eller bestående?

- Innebär åtgärden att möjligheterna att förstå och uppleva eller bruka den kulturhistoriskt värdefulla miljön kraftigt försämras under en begränsad tid?
- Försvinner värdebärande egenskaper och uttryck eller tillkommer nytillskott som påverkar denvärdefulla miljön negativt på ett varaktigt, irreversibelt vis?

Vilka egenskaper påverkas?

- Påverkar åtgärden de egenskaper som är centrala för läsbarheten och upplevelsen av miljön – d.v.s. de, eller delar av de, fysiska uttryck utan vilka det kulturhistoriska sammanhanget inte längre kan läsas?
- Påverkar åtgärden sådana egenskaper som stödjer eller förstärker läsbarheten och upplevelsen av miljön?

Hur påverkas miljöns värden?

- Förloras eller förvanskas de värden som ligger till grund för utpekandet?
- Försvagas dessa värden så att området mindre väl belyser det kulturhistoriska sammanhang som ligger till grund för utpekandet?

KONSEKVENSER FÖR KULTURMILJÖN

Bebyggelseförslaget innebär en mycket stor påverkan på kulturmiljön. Det föreliggande bebyggelseförslaget medför att kontinuiteten i kooperativ handel på fastigheten bibehålls, vilket är positivt. Samtidigt innebär förslaget att en rad värdebärande egenskaper försvinner eller förändras vilket försvårar möjligheten att läsa av och förstå fastighetens unika historia.

Odinslund 15 är inte bara en del av Djursholms torg utan innehar en särställning. Den var den första bebyggelsen som färdigställdes i början av 1960-talets omvandling och är idag den första bebyggelse som möter besökaren vid entrén till centrumbildningen. Dess skala, struktur och samband, tillsammans med Coop-byggnadens säregna högkvalitativa arkitektur innebär att Odinslund 15 är mycket känslig för förändringar. Den föreslagna förändring där oktagonen tillförs en våning och flerfamiljshuset samt länkbyggnaden rivs och ersätts med större byggnadsvolymer av annan arkitektonisk karaktär innebär således mycket negativa konsekvenser.

Sammanvägd bedömning

Sammantaget kan konstateras att det föreliggande bebyggelseförslaget bedöms ha en mycket negativ påverkan på de kulturhistoriska värdena inom fastigheten och i Djursholms centrum som helhet.

I PBL-hänseende medför förslaget en förvanskning av en fastighet som bedöms uppfylla villkoren för förvanskningsförbudet enligt PBL 8 kap. 13 §.

Avseende riksintresset Djursholm [AB 38] medför förslaget att områdets värden försvagas och skadan bör minskas. Förslaget kan vidare medföra prejudikat som på sikt medför påtaglig skada på riksintresset

Förslaget bör omarbetas i väsentliga delar för att minimera påverkan på de kulturhistoriska värdena.

Förslag till fortsatt planarbete

Nedan förslag till åtgärder är den avslutande delen i Riksantikvarieämbetets metod. Åtgärderna syftar till att anpassa bebyggelseförslaget till omgivningen. För att undvika försvagning av riksintresset och för att värna de kulturhistoriska värdena i PBL-hänseende kan följande åtgärder övervägas:

- Bevara den oktagonala Coop-byggnaden till volym, form och material.
- Minska volymerna på tillkommande byggnader längs Vendevägen för att bibehålla skalan på fastigheten, värna områdets siktlinjer och för att fastigheten fortsatt ska harmoniera med områdets karaktär.
- Behåll länkbyggnaden med dess låga skala och variation i plan, vilket också värnar den gröna förgårdsmarken och trädgårdsstadens ideal.
- Låt gestaltningen av nytillkommande byggnader inspireras av fastighetens och centrumbildningens historia snarare än Djursholms äldre villor.

Kontakt

*Helena Wärnhjelm
helena.warnhjelm@wsp.com*

*Kulturmiljögruppen
WSP Sverige AB
Arenavägen 7
121 88 Stockholm-Globen
T 010-722 50 00*

WSP är ett av världens ledande analys- och teknikkonsulföretag. Kulturmiljökompetensen på WSP är bred, våra cirka 15 medarbetare finns över hela landet och har starka kompetenser som byggnadsantikvarier, arkitekturhistoriker, konstvetare, kulturgeografer, arkeologer och samhällsplanerare. Tillsammans ser vi till att WSP kan försörja myndigheter, allmänheten, företag, exploatörer och privatpersoner med tydliga underlag och utredningar, efter de senaste rönen inom kulturmiljöfältet.

www.wsp.com

